

دیدگاه

چرا زنگنه توان اجرای سیاست افزایش قیمت سوخت را ندارند؟

امیر بالسنینی
تحلی‌گر مسائل اقتصادی و مدرس دانشگاه

اگر بپذیریم طرحی مانند افزایش قیمت سوخت که یکی از قیمت‌های کلیدی در اقتصاد است، یک طرح استراتژیک است لاجرم باید به قواعد اجرای طرح‌های استراتژیک هم گردن نهیم. به‌طور ساده و خلاصه می‌توان گفت برای آنکه یک سازمان بداند به کجا خواهد رفت، باید بداند اکنون دقیقاً کجا قرار گرفته است، پس از آن باید آنچه می‌خواهد باشد را به‌درستی تعریف کرده و چگونگی رسیدن به آن جایگاه را مشخص کند. مستندات حاصل از این فرآیند را برنامه راهبردی سازمان می‌نامند. یک طرح و برنامه استراتژیک یا راهبردی دارای چند جزء کلیدی است که در کنار هم به موفقیت برنامه کمک می‌کنند.

۱- تجزیه و تحلیل و شناخت: تعیین فرصت‌ها و تهدیدات موجود در محیط خارجی و نقاط قوت و ضعف داخل یک سازمان یا یک مجموعه. برای شناخت فرصت‌ها و تهدیدات موجود در محیط، جمع‌آوری اطلاعات، مطالعه، مقایسه، ارزیابی و نتیجه‌گیری آنها ضرورت دارد.

۲- انتخاب: ایجاد راه‌حل‌های متنوع برای حل مساله، ارزیابی و مقایسه راه‌حل‌ها و انتخاب بهترین آنها.

۳- اجرا: پیاده کردن استراتژی از طریق ایجاد ساختار سازمانی لازم و تدوین برنامه‌ها و خط‌مشی‌های مناسب.

۴- ارزیابی: حصول اطمینان از پیشرفت استراتژی از طریق بازخورد و انجام اقدامات تصحیحی در صورت لزوم.

در کشورمان تجارب برنامه‌ریزی و اجرایی این مساله را به‌خوبی نمایان ساخته که در برنامه‌های راهبردی بیشتر به بخش‌های اول، سوم و چهارم این فرآیند توجه می‌شود، یعنی بعد از طراحی برنامه و تصمیم‌گیری درباره آن بلافاصله به‌سرآغ اجرایی‌روند غافل از اینکه اگر بخش دوم یعنی انتخاب یا روش‌های پیاده‌سازی یک راهبرد مورد غفلت قرار گیرد قطعاً برنامه به هدف خود نمی‌رسد. در این بخش باید برای برنامه طراحی‌شده جهت هنر سناریو و احتمالات آن و روش پاسخگویی به مسائل احتمالی دقیقاً تصمیم‌گیری شده و وظایف هر زیربخش به‌درستی تبیین شود. به‌عنوان یک مورد مصداقی موفق در کشورمان که شباهت‌هایی هم با موضوع اعلام افزایش قیمت سوخت در روزهای اخیر دارد، می‌توان اجرای برنامه عظیم هدفمندسازی بارانه‌ها در آذرماه سال ۸۹ را مثال زد که طرحی با آن پیچیدگی و گستردگی به‌دلیل توجه کافی به مساله پیاده‌سازی توانست به موفقیت قابل توجهی در آن مقطع زمانی نائل آید و افزایش یک‌باره قیمت بنزین از ۱۰۰ به ۴۰۰ تومان و قیمت گازوئیل از حدود ۱۶ به ۱۵۰ تومان که رقم قابل توجهی بود با کمترین مخالفت اجتماعی و تنش به اجرا درآمد. در کتاب ارزشمند محرمانه‌های اقتصاد ایران که حاصل گفت‌وگوی مهدی مهرپور با وزیر اسبق اقتصاد در دوران هدفمندی است به این مساله اشاره می‌شود که طرح هدفمندی با پیش‌بینی دقیق تمام سناریوها و آمادگی احتمالی با آن اجرایی شد به‌طوری‌که حتی پیش‌بینی شده بود برای آنکه ساکنان مناطق روستایی حاشیه جنگل که از گاز مایع کپسولی استفاده می‌کنند به‌دنبال افزایش قیمت سوخت به قطع درختان جنگلی روی نیاورند، چگونگی و توسط چه کسانی سوخت مورد نیاز آنها تأمین شود. شما این روش اجرا را با روش اجرای ژنرال‌های پرمدعا که حتی در اطلاع‌رسانی اولیه به مردم نیز درنمانده و منفعل عمل کردند و حتی نمایندگان مجلس نیز از آن بی‌اطلاع بودند، مقایسه کنید. فارغ از اینکه افزایش قیمت سوخت الزام دارد یا ندارد، آنچه اهمیت دارد آن است که مردم به‌عنوان جامعه هدف یک طرح باید از آن به‌درستی آگاهی داشته باشند و افکار عمومی پذیرش کافی برای این مساله را داشته باشند. نمی‌توان طرحی با این گستردگی را در غیاب یک برنامه دقیق و بدون آگاهی جامعه اجرا کرد و انتظار موفقیت آن را داشت.

خبر

ذخایر ارزی ۱۰۳ میلیارد دلاری ایران در سال ۲۰۱۹ به‌رغم تحریم‌ها

صندوق بین‌المللی پول اعلام کرد ایران به‌لحاظ ذخایر ارزی در رتبه سوم منطقه خاورمیانه، شمال آفریقا و آسیای مرکزی قرار دارد. صندوق بین‌المللی پول در جدیدترین گزارش خود موسوم به چشم‌انداز اقتصادی منطقه خاورمیانه، شمال آفریقا و آسیای مرکزی اعلام کرد ذخایر ارزی ایران در پایان سال ۲۰۱۸ به ۱۰۸/۳ میلیارد دلار رسیده است. ذخایر ارزی ایران در سال پیش از آن ۱۱۱/۷ میلیارد دلار گزارش شده بود. براساس پیش‌بینی این نهاد بین‌المللی، با وجود تلاش‌های آمریکا برای فشار حداکثری به اقتصاد ایران ذخایر ارزی ایران در سال ۲۰۱۹ همچنان بالای ۱۰۰ میلیارد دلار باقی خواهد ماند و ایران رتبه سوم خود را در منطقه از نظر میزان ذخایر ارزی خود حفظ خواهد کرد. صندوق بین‌المللی پول پیش‌بینی کرده است ذخایر ارزی ایران در سال ۲۰۱۹ به ۱۰۳/۲ میلیارد دلار برسد که میان ۳۱ کشور منطقه فقط دو کشور عربستان و امارات ذخایر ارزی بیشتری نسبت به ایران خواهند داشت. ذخایر ارزی عربستان در سال ۲۰۱۹ بالغ بر ۴۹۵/۷ میلیارد دلار و ذخایر ارزی امارات ۱۱۳/۹ میلیارد دلار پیش‌بینی شده است. کل ذخایر ارزی کشورهای منطقه نیز ۱۱۴/۶ میلیارد دلار پیش‌بینی شده که ۹ درصد از این رقم سهم ایران است. ذخایر ارزی برخی کشورهای دیگر منطقه عبارت است از: الجزایر ۵۵/۶ میلیارد دلار، بحرین دو میلیارد دلار، عراق ۵۳/۲ میلیارد دلار، کویت ۳۷/۲ میلیارد دلار، لیبی ۷۷/۷ میلیارد دلار، عمان ۱۶/۱ میلیارد دلار، افغانستان ۸/۴ میلیارد دلار و پاکستان ۱۰ میلیارد دلار.

فرهیختگان با نزدیک شدن به ماه مبارک رمضان سید غذایی

و مایحتاج ویژه این ماه، نخستین دغدغه خانوارهای ایرانی در شرایط تورم اقتصادی محسوب می‌شود. از یک‌سو قیمت انواع مواد غذایی با شیب تندی در حال افزایش است و از سوی دیگر دولت هیچ برنامه مستجم و مشخصی برای کنترل قیمت‌ها در بازار ندارد؛ مضاف بر اینکه حتی در صورت وجود برنامه مستجمی از سوی دولت برای کنترل بازار، اراده‌ای برای انجام آن دیده‌ نمی‌شود. بدیهی است در شرایط اقتصادی حال حاضر کشور و در آستانه نزدیک‌ی به ماه مبارک رمضان، بیشترین فشار اقتصادی متوجه اقشار متوسط و کم‌درآمد جامعه می‌شود. آمار به دست آمده از متوسط قیمت برخی خوراکی‌های پر مصرف خانوارها در ماه رمضان و مقایسه آن با فهرست قیمت انواع خوراکی‌ها در ماه رمضان سال گذشته، نشان می‌دهد امسال اغلب کالاهای اساسی و اقلام خوراکی مورد نیاز خانوارها با افزایش قیمتی بین ۶۰ تا بیش از ۴۰۰ درصد روبه‌رو بوده است در حالی که متوسط درآمد اقشار کم‌درآمد جامعه هیچ تغییری نسبت به سال گذشته نداشته است.

اهمیت پرداختن به موضوع قیمت کالاهای اساسی و بررسی روند رشد قیمت‌ها در آستانه ماه مبارک رمضان از آن جهت مورد توجه است که برای حفظ سلامتی روزه‌داران و به تبع آن حفظ سلامت جامعه، سید غذایی روزه‌داران در ماه رمضان باید غنی‌تر و کامل‌تر از ماه‌های دیگر سال باشد. به عبارت دیگر، وجود اقلام و انواع مختلف مواد غذایی باید در برنامه غذایی روزه‌داران قرار داشته باشد. این در حالی است که بررسی هزینه یک خانوار چهارنفره برای تهیه اقلام مورد نیاز ماه مبارک رمضان نشان می‌دهد سفره غذایی بسیاری از خانوارها به‌ویژه اقشار کم‌درآمد امسال کوچک‌تر از سال‌های گذشته است.

گرانی ۶۰ تا ۴۰۰ درصدی اقلام خوراکی

فرض کنید متوسط درآمد ماهانه یک خانوار چهارنفری حدود دومیلیون تومان است. اگر این خانواده در طول یک ماه، هر هفته حداقل سه وعده برنج (هر وعده برنج معادل ۸۰۰ گرم، برای هر فرد یک پیمانه معادل ۲۰۰ گرم) مصرف کنند، در نتیجه برنج مصرفی این خانواده در یک هفته دو کیلو و ۴۰۰ گرم و در طول یک ماه ۹ کیلو و ۶۰۰ گرم برآورد می‌شود. در حال حاضر متوسط قیمت یک کیلو برنج در بازار ۲۵ هزار تومان است. بنابراین برای تهیه ۹ کیلو و ۶۰۰ گرم برنج مصرفی یک خانوار چهارنفره باید مبلغ ۲۴۰ هزار تومان پرداخته شود؛ رقمی معادل ۱۲ درصد درآمد یک خانواده چهارنفره.

همچنین اگر فرض کنیم این خانواده چهارنفره در هفته یک وعده گوشت قرمز (هر وعده حداقل ۳۰۰ گرم گوشت قرمز گوسفندی) و دو وعده گوشت مرغ (هر وعده حداقل یک کیلوگرم گوشت سفید) را در برنامه غذایی خود قرار دهند، در نتیجه این خانواده باید در طول یک‌ماه، یک کیلو و ۲۰۰ گرم گوشت قرمز و هشت کیلوگرم گوشت مرغ را در برنامه غذایی خود قرار دهد. بر این اساس برای خرید یک کیلوگرم گوشت قرمز باید ۱۳۲ هزار تومان و برای خرید گوشت مرغ مورد نیاز در ماه باید ۹۶ هزار تومان و در مجموع ۲۲۸ هزار تومان برای خرید مواد غذایی پروتئینی پرداخته شود. این رقم ۱۱ درصد درآمد این خانواده را تشکیل می‌دهد.

بر همین منوال اگر میزان مصرف پیاز این خانوار در یک ماه دو کیلوگرم، گوجه‌فرنگی دو کیلوگرم، قند و شکر هر کدام یک کیلوگرم، روغن مایع یک لیتر، تخم‌مرغ یک شانه حدود دو کیلوگرم، رب گوجه‌فرنگی یک کیلوگرم، پنیر یک کیلو و ۸۰۰ گرم (هفته‌ای یک بسته ۴۵۰ گرمی)، چای ۵۰۰ گرم، شیر هشت لیتر (هفته‌ای دو لیتر) و خرما دو بسته ۵۰۰ گرمی باشد درنهایت برای تهیه اقلام مذکور باید مبلغی حدود ۲۷۰ هزار تومان پرداخته شود. این مبلغ در کنار هزینه مورد نیاز برای خرید برنج و گوشت قرمز و سفید، ۷۴۰ هزار تومان برآورد می‌شود. به عبارت دیگر، یک خانواده چهارنفره با درآمد متوسط دومیلیون تومان برای خرید حداقل مایحتاج مورد نیاز ماه رمضان باید ۷۴۰ هزار تومان هزینه کند. این رقم ۲۷ درصد از درآمد ماهانه این خانواده را تشکیل می‌دهد. برآورد این رقم در حالی انجام گرفته است که براساس مطالعات بین‌المللی، هر فرد در طول هفته باید حداقل ۵۰۰ گرم گوشت قرمز مصرف کند، اما در محاسبات انجام‌شده این میزان برای یک خانواده چهارنفره ۳۰۰ گرم در نظر گرفته شده است. درواقع اگر قرار باشد سید غذایی یک خانوار چهارنفره با درآمد دومیلیون تومانی براساس فرمول مصرف ۵۰۰ گرم گوشت قرمز برای هر فرد در هفته تنظیم شود، باید مبلغ ۸۸۰ هزار تومان، معادل ۴۴ درصد از درآمد این خانواده تنها صرف خرید گوشت قرمز شود. شکی نیست که برای حفظ سلامت خانوارها و در نتیجه حفظ سلامت عمومی جامعه به‌ویژه در ماه مبارک رمضان، استفاده متعادل از تمامی مواد غذایی امری ضروری به‌نظر می‌رسد.

انفعال دولت؛ انفجار قیمت

اگرچه براساس عرف هر ساله، دولت و ستاد تنظیم بازار تمهیداتی را برای کنترل قیمت‌ها در بازار اتخاذ می‌کنند، اما همان‌طور که گفته شد این تمهیدات معمولاً تأثیر چندانی بر کاهش قیمت اقلام موجود در سبد غذایی خانوارها ندارد. امسال نیز مانند سال‌های گذشته ستاد تنظیم بازار اعلام کرده است برای راه‌حل مردم در ماه مبارک رمضان و با هدف تأمین مایحتاج ضروری غذایی، قیمت‌ها باید تعدیل شود و در مواردی که کسری اقلام ضروری وجود دارد، عرضه این کالاهای باید افزایش یابد. این در حالی است که تصمیم ستاد تنظیم بازار با واقعیت موجود در بازار آزاد فاصله زیادی دارد.

اقتصاد

سفره رمضان ۹۸؛ دست نزنید!

جدول افزایش قیمت اقلام خوراکی در آستانه ماه رمضان

مقایسه متوسط قیمت و درصد تغییر قیمت برخی اقلام خوراکی در هفته منتهی به ماه مبارک رمضان			
کالا	قیمت اردیبهشت ۹۷ (تومان)	قیمت اردیبهشت ۹۸ (تومان)	درصد تغییر
لبنیات			
پنیر پاستوریزه (۴۵۰ گرمی)	۵۱۷۰	۶۹۰۰	۳۳
کره (۱۰۰ گرمی)	۳۲۰۰	۴۶۰۰	۴۴
شیر پاستوریزه (لیتر)	۳۲۰۰	۵۵۰۰	۷۲
ماست پاستوریزه (کیلو)	۳۷۰۰	۵۲۰۰	۴۱
حبوبات			
نخود (کیلو)	۱۰۰۰۰	۱۴۰۰۰	۴۰
لوبیا قرمز (کیلو)	۱۰۰۰۰	۱۲۰۰۰	۲۰
عدس (کیلو)	۹۳۰۰	۱۵۰۰۰	۶۱
لپه (کیلو)	۱۱۶۰۰	۱۵۰۰۰	۲۹
سبزیجات			
پیاز (کیلو)	۲۳۰۰	۱۲۵۰۰	۴۴۳
سیب‌زمینی (کیلو)	۲۱۰۰	۵۷۰۰	۱۷۱
گوجه‌فرنگی (کیلو)	۲۸۰۰	۵۵۰۰	۹۶
خیار (کیلو)	۲۹۰۰	۶۸۰۰	۱۳۴
گوشت			
گوشت گوسفند (کیلو)	۵۲۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۱۱۲
گوشت گاو و گوساله (کیلو)	۴۳۳۰۰	۹۵۰۰۰	۱۱۹
گوشت مرغ (کیلو)	۷۹۰۰	۱۲۰۰۰	۵۲
میوه			
طالبی (کیلو)	۳۳۰۰	۲۳۰۰	-۳۰
هندوانه (کیلو)	۱۳۰۰	۳۷۰۰	۱۸۴
موز (کیلو)	۷۴۰۰	۱۳۵۰۰	۸۲
خرزیزه (کیلو)	۴۰۰۰	۲۵۰۰	-۳۸
سایر			
خرما (بسته ۶۰۰ گرمی)	۱۵۰۰۰	۳۹۵۰۰	۱۶۳
تخم‌مرغ (شانه حدود ۲ کیلویی)	۱۵۶۰۰	۱۶۳۰۰	۴
چای (بسته ۵۰۰ گرمی)	۲۷۳۰۰	۳۵۹۰۰	۳۲
روغن نباتی مایع (لیتر)	۵۳۰۰	۷۹۵۰	۵۰
قند (کیلو)	۳۸۰۰	۷۱۰۰	۸۷
شکر (کیلو)	۳۴۵۰	۶۳۰۰	۸۳
برنج ایرانی (کیلو)	۱۳۰۰۰	۲۵۰۰۰	۹۲
رب گوجه‌فرنگی (کیلو)	۵۸۰۰	۱۹۵۰۰	۲۳۶

دولتمردان، بلکه همه اقشار جامعه نیز به‌خوبی می‌دانند که تأثیر تحریم‌ها بر گرانی کالاهای اساسی بسیار ناچیز است، مصداق بارز از این امر، گرانی پیاز طی یکی دو ماه اخیر یا گرانی بی‌سابقه رب گوجه‌فرنگی در سال گذشته است. قاچاق پیاز در شرایطی که تقاضا در بازار داخلی کشور برای این محصول وجود دارد، در سایه عدم نظارت مسئولان بر قاچاق پیاز، موجب شد قیمت پیاز در بازه زمانی کوتاهی افزایش قیمتی بیش از صد درصد را تجربه کند. این اتفاق سال‌ گذشته توزیع در فروشگاه‌های این شهر و در ساعات محدود در بازار، تولید رب گوجه‌فرنگی را با بحران مواجه کرد و به‌دنبال کاهش قیمت‌ها، پیاز در بازه زمانی کوتاهی افزایش قیمتی بیش از صد درصد را تجربه کرد. این اتفاق سال‌ گذشته رمضان برای اقشار مختلف درآمدی جامعه به‌ویژه خانوارهای کم‌درآمد، بیشتر شبیه نمایشگاهی است که برای بازدیدعموم برپا شده است. دولت و دستگاه‌های ناظر بر قیمت‌ها نیز در سکوت کامل، روند افزایشی قیمت‌ها را نظاره می‌کنند و طبق روال همیشگی با انواع و اقسام شعارهای کلیشه‌ای، به مردم وعده تنظیم بازار و کاهش قیمت‌ها را می‌دهند. آنچه واقعیت جامعه‌نشان می‌دهد این است که براساس آمار مرکز آمار ایران در فروردین‌ماه سال ۹۸، درصد تغییر شاخص کل نسبت به ماه مشابه سال قبل ۵۱/۴ درصد بوده است، یعنی خانوارهای کشور به‌طور میانگین ۵۱/۴ درصد بیشتر از فروردین ۹۷ برای خرید یک مجموعه کالا و خدمات یکسان هزینه کرده‌اند. همچنین نرخ تورم خانوار شهری در فروردین‌ماه ۹۸، ۳۰/۲ درصد بوده در حالی که در فروردین‌ماه سال ۹۷، نرخ تورم خانوار شهری ۲۶/۶ درصد برآورد شده است.

موضوع قابل توجه دیگر اینکه طی مدت اخیر و پس از افزایش شدید قیمت گوشت قرمز، ستاد تنظیم بازار گوشت قرمز گوسفندی را از طریق فروشگاه‌های زنجیره‌ای با قیمت کمتر از بازار عرضه کرد، اما گزارش‌های میدانی از چند فروشگاه‌راه، شهروند، اتکا و... نشان می‌دهد گوشت‌های تنظیم‌بازاری هیچ‌گاه به‌دست متقاضیان نرسیده است. یکی از فروشندگان بخش فروش گوشت قرمز گوسفندی در یکی از فروشگاه‌های رفا می‌گوید: «گوشت قرمز در همان ساعت‌های نخستین توزیع در فروشگاه تمام می‌شود. معمولاً مردم از ساعت هفت صبح منتظر بازگشایی فروشگاه و خرید گوشت تنظیم‌بازاری هستند. از این رو ساعت هشت یا ۹ صبح تمامی گوشت‌های تنظیم‌بازاری به پایان می‌رسد.»

صحبت‌های این فروشنده در حالی مطرح می‌شود که یکی از خریداران می‌گوید: «با وجود اینکه هر روز و راس ساعت ۷ برای خرید گوشت تنظیم‌بازاری مراجعه کرده‌ام، اما هیچ‌گاه موفق به خرید نشده‌ام چون گفته می‌شود گوشت تمام شده است.» در حالی که گوشت قرمز گوسفندی تنظیم‌بازاری پس از عرضه در فروشگاه‌های زنجیره‌ای، بلافاصله میان کارکنان فروشگاه توزیع می‌شود و در نتیجه متقاضیانی که برای خرید گوشت قرمز بیرون از فروشگاه‌صف کشیده‌اند، معمولاً بی‌نتسب می‌مانند.

تحریم؛ بهانه خوبی برای گرانی

از زمان اعمال تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران، تحریم بهانه خوبی برای گرانی بسیاری از کالاهای اساسی شده است. درواقع تحریم به‌عنوان مجوزی برای افزایش قیمت‌ها محسوب می‌شود. این در حالی است که نه تنها دولت و

همچنین هفته گذشته دبیر ستاد تنظیم بازار اعلام کرد اقلام پرمصرف غذایی در ماه مبارک رمضان ۱۰ درصد زیر قیمت مصوب بازار در نمایشگاه‌های طرح ضیافت عرضه می‌شود. درواقع در دوره ۳۷ روزه (۱۰ اردیبهشت تا ۱۷ خرداد ۹۸) اقلام پرمصرف و ضروری مورد نیاز مردم مانند برنج، روغن، شکر و گوشت از محل ذخایر مواد غذایی کشور به‌صورت عرضه مستقیم در همه نمایشگاه‌های طرح ضیافت با تخفیف ۱۰ درصدی توزیع می‌شود. نمایشگاه‌های طرح ضیافت درمیدادین تره‌بار شهرداری تهران بدون دریافت وجه در نظر گرفته می‌شود و در شهرستان‌ها یک نمایشگاه بنابر ضرورت برپا می‌شود. بر این اساس حدود ۳۰ هزار تن برنج هندی با قیمت هفت هزار و ۴۰۰ تومان، ۱۲۰ هزار تن برای صوف مصرف‌کننده شکر و ۲۰ هزار تن شکر با قیمت سه هزار و ۴۰۰ تومان برای مصرف‌کننده، ۱۰ هزار تن روغن خام برای صوف در بسته‌های ۱۶ کیلویی و ۲۰ هزار تن با ۱۰ درصد زیر قیمت مصوب برای خانوارها در نظر گرفته شده است. همچنین ۲۵ هزار تن سهمیه گوشت مرغ با قیمت ۱۱ هزار و ۵۰۰ تومان، پنج هزار تن گوشت قرمز برای مصرف خانوارها در تمام کشور از روز اول ماه مبارک رمضان (۱۶ اردیبهشت) در نمایشگاه‌ها و فروشگاه‌ها توزیع می‌شود. صحبت‌های رئیس ستاد تنظیم بازار در حالی مطرح شده است که تجربه خرید از نمایشگاه‌های طرح ضیافت نشان می‌دهد کالاهای عرضه‌شده در این نمایشگاه‌ها معمولاً از نازل‌ترین کیفیت‌ها برخوردار است. افرادی که در سال‌های گذشته و به مناسبت‌های مختلف از جمله ماه رمضان، مایحتاج مورد نیاز خود را از نمایشگاه‌های عرضه کالاهای اساسی خریداری کرده‌اند، همواره از خرید خود رضایت کامل نداشته‌اند.